

EEN AVOND BIJ WALSCHAP

(Causerie)

Omroep : KRO .Hilversum

Datum van uitzending : 9 juli 1963

Uur : (avondprogramma)

Tekst van en te spreken

door : Ward Ruyslinck

Duur : 10 min.

Een kleine, gebilde man met dun vlossig haar, een rond gezicht en een mandarijnse glimlach. Dit is het portret, dames en heren, van twee prominente Vlamingen: van de literatuurhistoricus en professor emeritus Frank Baur, en van de romancier ‘par la grâce de Dieu et l’impulsion du coeur’ Gerard Walschap – zjera:r zoals hij door zijn Vlaamse vrienden wordt genoemd. De uiterlijke gelijkheid tussen beiden is opvallend, een toeval waarvoor zelfs hun eendere regionale afkomst moeilijk aansprakelijk kan worden

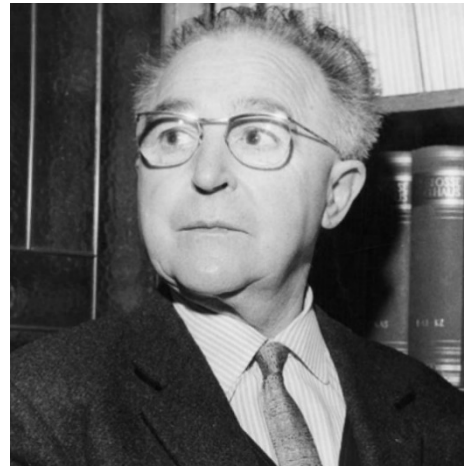

Foto: collectie Letterenhuis, Antwerpen

gesteld. Beiden zijn namelijk geboren Brabanders. Alleen in de taal van de ontwortelde ‘Spaanse Brabander’ Walschap is het Brabantse idioom echter blijven resoneren. Die avond, nadat ik bij hem thuis heb aangebeld, staat hij me al op te wachten bij de lift, op de vijfde verdieping, en nog voordat ik helemaal ben uitgestapt (ik moet het hek nog sluiten) zegt hij : ‘Heewel, het doet mij algeijk plezier dat gij gekomen zijt’. Het is of ik de stem hoor van Wannes van Zaelen, de grafmaker uit *Volk*, of van Soo Moereman of een van die andere sappige vertellers uit Walschaps oeuvre. Ik ben er zeker van dat die zin in één van zijn boeken staat. Een heerlijke zekerheid, want zij bewijst weer eens hoe moeilijk het is, bij een scheppend individu de menselijke en de artistieke inhoud uit het zielscomplex te ontwarren.

Gerard gaat me voor naar de ruime, gezellige zitkamer vol schemerlampen, waar mevrouw Walschap ons tegemoet komt. ‘We zullen er maar gaan bij zitten’ zegt Gerard met een uitnodigend gebaar, maar van dat zitten komt vooreerst weinig terecht, want ik heb een portret in het oog gekregen, een picturale kopie van de gastheer, en die wil ik toch eerst even van wat dichterbij bekijken. ‘Dat heeft onze Lieven geschilderd, onze derde oudste’ zegt de trotse vader, die een vurig bewonderaar is van zijn schilderende zoon en ... van de Vlaamse Primitieven. Overal elders in de flat treft men – overigens naast werk van Saverys en een aardig meisjesportret van de schoonzoon van Elsschot – technisch knappe schilderstukken van Lieven Walschap aan.¹ Een artistieke familie, de Walschaps. ‘Mijn broer zaliger, de missionaris’ vertelt Gerard, ‘was een muzikaal begaafd man. Hij had een stem als Chaliapin, en hij heeft ook een mis gecomponeerd’. Wat heerlijk, denk ik, wat een scheppende overvloed in dit geslacht: een muzikale broer, een schilderende zoon, om de jongste twee afstammelingen niet te vergeten, Carla en Bruno, in wie het schrijversbloed van hun vader jeukt.

---

¹ Albert Saverys (1886-1964) was een belangrijke Belgische kunstschilders van het interbellum.

Nu we toch aan het kijken zijn, gaan we meteen maar verder rond. Iedere kamer in deze flat is een kunstkabinet. Opmerkelijk is de voorliefde voor houten sculpturen: een half gotische gekruisigde Christus, een vrij moderne Madonna van gepatineerd lindenhout, een Sint-Anna te drieën, fragmenten van een oude koorbank met liefelijke engelenkopjes... Alleen *zuster Virgilia* schijnt in dit gewijde gezelschap te ontbreken. Terwijl Gerard met verliefde blikken voor een harmonische Sint-Jozef op de schoorsteenmantel staat, troont mevrouw Walschap me mee naar een kostbaar Perzisch wandtapijt uit de zeventiende eeuw, en bij het zien daarvan komt de sprookjesachtige wereld van *Tilman Armenaas* me dadelijk weer in de gedachte.

Zodra we zijn uitgekeken, word ik opnieuw uitgenodigd om te gaan zitten. De gastheer laat zich in een speciale fauteuil neer – ‘in zijn praatstoel’ zegt mevrouw Walschap. Dat treft heel goed, want het is een lust om naar Gerard Walschap te luisteren, hem te horen en vooral te zien praten. Zoals hij daar tegenover me zit, in zijn roodfluwelen huisjasje, met die glundere ogen achter de brillenglazen, valt het me erg moeilijk aan hem te denken als aan de non-conformist, de geus, de rebel die de literaire kritiek zo graag in hem heeft willen zien. Ik kom eerder in de verleiding om hem te vereenzelvigen met Thijs Glorieus, de ‘*mensch van goede wil*’ – maar dit is natuurlijk slechts een facet van zijn complexe, boeiende persoonlijkheid, een facet dat tussen de devote beelden en vredige landschappen in deze huiselijke oase makkelijker in het oog valt en verblindt. Het vuur zit vanbinnen, dat weten wij allemaal die Walschap kennen en zijn boeken hebben gelezen. Het heilige vuur waarin hij Alberta van Calcken (alias Zuster Virgilia) heeft gesmeed, en Moeder Imelda en Iphigénie en Martine ‘de Française’, maar ook het onheilige vuur waarmee hij Adelaïde, Sibylle en Houtekiet in ons geheugen heeft gebrand, zijn heidenen en afvalligen. Op die heidenen en afvalligen raakt de goegemeente niet uitgekeken en uit de anekdote die Gerard vertelt blijkt, dat zij voor sommigen nog steeds een steen des aanstoots zijn. ‘Onlangs’ zegt hij, ‘moest ik ergens in een dorp gaan spreken en na afloop komt een meisje naar me toe, dat me een bloemlezing toont waarin ook een stuk van mij is opgenomen. In de marge van dat stuk had de schooljuffrouw bij een bepaalde passage een onkiese kritische aantekening gemaakt : varkensmentaliteit, gevolgd door een uitroepteken’. Hij kan er niet om lachen, Gerard, en ik begrijp dat. Ik begrijp dat deze pedanterie hem stuit als een voorbeeld van de bekrompenheid en zelfgenoegzaamheid, die hij herhaaldelijk zelf heeft aangeklaagd in zijn romans en verhalen. Het doet hem ongetwijfeld pijn, omdat hij naast de zwakke, zondige, dolende, verworpen en verdoemde mens, toch ook de zedelijk grote mens, de ‘schone mens’ in zijn boeken heeft uitgebeeld, de idealist, de rusteloze zoeker naar waarheid en gerechtigheid.

‘Allez, drink uw glas nog eens leeg’ zegt hij, en ik doe dat graag want de rosé uit Walschaps wijnkelder is als fluweel op de tong. ‘Prosit, op uw vijfenzestigste zeg ik, want Gerard Houtekiet wordt inderdaad binnenkort vijfenzestig. Dat is een gebeurtenis in Vlaanderen, een publieke aangelegenheid. Hij zal weer eens het varken zijn, Gerard, maar ditmaal het feestvarken. Zelf praat hij daar niet graag over. ‘Alle grossen Männer sind bescheiden’ zei Lessing en wie, die het voorrecht geniet de Vlaamse Nathan der Weise als mens te naderen, zal dit tegenspreken? Eigenlijk heeft hij, Walschap, wel een en ander met

Lessing gemeen: ook hij is in zekere zin een religieuze humanist, een profeet van de verdraagzaamheid. Dit zal eens te meer blijken uit het nieuwe opus dat hij zo pas voltooide. ‘Het is een filosofisch essay’ zegt hij, ‘geen roman. Een humanistisch pleidooi voor tolerantie en wederzijds begrip tussen gelovigen en ongelovigen. Ik verlaat daarin het rationalistische standpunt niet, en dat kan ook niemand van mij verwachten, maar ik wil alleen aantonen dat het voor christenen en vrijzinnigen, voor dogmatischen en ondogmatischen, voor rationalisten en spiritualisten heel goed mogelijk is, op basis van een ethisch compromis samen te leven’.

‘Of samen te zingen’ zeg ik daarop, want hij toont me het netjes gebrocheerde typoscript van zijn essay en op de omslag lees ik de suggestieve titel : *Muziek voor twee stemmen*. Ik doorblader het script, lees hier en daar een passage en Gerard, die mij ziet glimlachen, zegt verwonderd : ‘gij schijnt het nogal plezierig te vinden’. ‘Neen’ zeg ik, ‘ik zit me alleen af te vragen welke randtekeningen die schooljuffrouw daar zou kunnen bij maken’. Die ondeugende opmerking valt bij Gerard wel in de smaak en ik moet mijn glas alweer leegdrinken. ‘Op het succes van de zweistimmige Inventionen’ zeg ik na het bijvullen. Gerard dankt met een hoofdknikje. Hij ziet er gelukkig uit. Gelukkig, maar een beetje onrustig. Het is hem aan te zien, dat hij nog veel van het leven verwacht, dat het hem nog niet alles heeft geleerd en gegeven. Op hem zijn waarachtig, als op geen ander, de woorden toepasselijk van Prediker: ‘En ik zette mijn hart erop om na te vorsen en onderzoek te doen naar de wijsheid in alles wat onder de hemel geschiedt’. Wij, Gerard, wij verwachten op onze beurt nog heel wat van u nog vele onvergetelijke en onvergankelijke scheppingen, als de literaire neerslag van uw navorsingen en onderzoek naar de wijsheid in alles wat onder de hemel geschiedt.

Het is tien uur en ik moet opstappen. Ik sta uit mijn fauteuil op om afscheid te nemen. Wij staan tegenover elkaar, Gerard en ik. Ik ben een hoofd groter dan hij, maar ik voel me zoveel kleiner.

Gerard doet me uitgeleide tot bij de lift en daar geeft hij me zwijgend een hand. De opvatting, als zou een schrijver in alle omstandigheden woorden nodig hebben om zijn gevoelens uit te drukken, berust ontgensprekelijk op een misverstand. Gerard lacht en ziet me recht in de ogen en onwillekeurig denk ik aan een zin uit die onvergelijkelijke novelle van hem, *Genezing door aspirine* : ‘Lachend kijk ik de lachers recht in de ogen en dan worden wij een seconde ernstig en dan is er iets dat wij van elkaar verstaan hebben. Ik hen toch een mens.’

Een mechanisch klikje en de lift haalt mij omlaag. Ik werp nog vlug een laatste blik door het liftvenster en vang een glimp op van een roodfluwelen jasje, een mandarijnse glimlach en een opgestoken hand – de hand die *De Familie Roothoof*t en *Houtekiet* en *Nieuw Deps* heeft geschreven, de hand die de Vlaamse literatuur heeft gekosmopolitiseerd en voor ons, de jongere generatie, de weg heeft vrij geschreven naar de Europese literatuur.

Gerard, salut en merci!